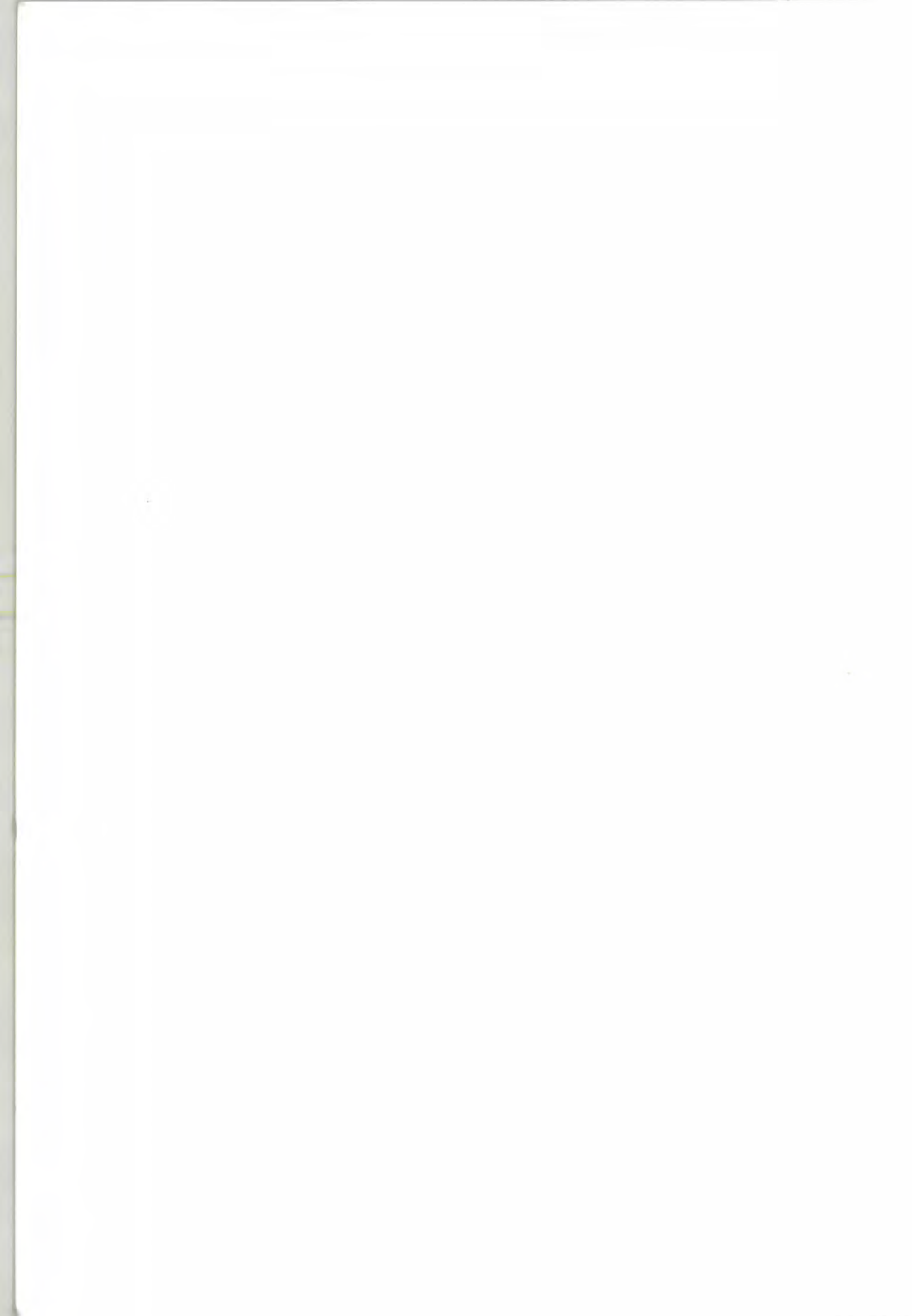

KISHAVAS
1966

PRO ORIENTARE KÖNYVTÁR
2016

KISHAVAS
1966

PRO ORIENTARE KÖNYVTÁR
2016

Mindig fenntartásokkal hallgattam az idős emberek emlékezéseit a világháborúban megélt szörnyű dolgokról. Nem tudtam elhinni, hogy az emlékezet képes hűen, utólagos belemagyarázások nélkül megőrizni a negyven-ötven évvel ezelőtti eseményeket. Lehetetlennek tartottam, hogy ne torzuljon a memória olyan tragikus események felidezésében, mint amikor bajtársaid halnak meg közvetlen közeledben. Társak, akikkel egy nappal azelőtt még egy asztalnál ettél, beszélgettél, vagy mellette gubbasztottál a lövészárkokban.

Amikor – a fenti előítéletek tudatában – neki-kezdtem a Kishavason majdnem ötven évvel ezelőtt történtek felidezésének, döbbenet tapasztaltam, hogy most is épp úgy látom magam előtt az eseményeket, mint akkor; még az olyan apró részleteket is, mint például a sűrű ködből előbukkanó, a nagy hóban botorkáló versenyző körvonalát. Ami pedig kihullt az emlékezet rostáján, azt pótolja a verseny utáni naplóbejegyzéseim újra-olvasása. Így talán sikerülni fog az akkori események hiteles felidézése.

Bár egy tájékozódási verseny mindig izgalmas, érdekes, néha extrém helyzeteket is kínál, az 1966 május utolsó napjaiban rendezett Elektromotor Kupán történtek valószínűleg olyannyira sokkolóan hatottak ránk, annyira kitörölhetetlenül bevésődtek tudatunkba, hogy e felidezés közben valósággal újraélem az akkor történeteket.

*

1966 május 28-án egy jókedvű, viccelődő, egymást ugrató csapat ül egy Karánsebes felé igyekvő kisbuszban. Két lány, két idősebb sporttárs (az egyik az edző) és négy erőtől duzzadó egyetemista fiú. (Ágnes, Krisztina, Sanyi bácsi, Miklós tanár úr, Gyuri, Gabi, Jocó és jómagam.) Borongós

nyárelői időben, az elkövetkező kalandot, a versenyt türelmetlenül váró kis csapat.

Én különösen örültem ennek az útnak, egyrészt, mert negyedéves egyetemista koromban csodálatos téli vakációt tölthettem a Kishavason. A telep feletti hatalmas kopár hegyoldalon kiélvezhettük a sízés örömeit, a háttérben magasodó Szárkő kétezres csúcsa pedig gyönyörű díszletet varázsolt ehhez az élvezethez. Már alig vártam a viszontlátást! Másrészt, mert nagyon belefáradtam az államvizsga dolgozat elkészítésébe, és egy kis pihenésre nem is találhattam volna jobb lehetőséget egy tájfutó versenynél.

Ráadásul, a tavalyi Elektromotor Kupán, a Mehadia melletti Hideg-völgyben jól is szerepeltem, s így, ha nem is címvédőként, de esélyesként állhatok rajthoz az idei rendezvényen.

A nyáriás idő ellenére azért ott lapult a háti-zsákomban az ellenőrző pontok kiszerkesztéséhez szükséges kellékek (vonalzó, szögmérő, körző stb.) mellett néhány meleg holmi is. („A hegyet tisztelni kell” – tanítottak mestereim sziklamászó koromban.)

Bánsághoz közeledve az eső is útitársunká szegődött, s nem is tárgított többé. Borlovát elhagyva nemsokára a felvonó alsó állomásához érkeztünk, és félóra alatt már fent is voltunk az ezeröttszáz méteren levő üdülőtelepen.

Bejelentkezés, elszállásolás, a más városból érkezett ismerősök üdvözlése, a szokásos versenyelőtti hangulat. Este eligazító „technikai gyűlés”, ahol közölték, hogy a nappali pálya egy esztenánál fog véget érni. Ott kell bevárni az estét, az éjszakai verseny pályája pedig visszavezet a telepre.

Huszonkilencedikén reggel 4-5 centis hóra ébredtünk, és a havazással kombinált havaseső folytatódott. A megváltozott meteorológiai körülmények felülírták a szervezők eredeti elképzelését. A kétszakaszos verseny

ellenőrző pontjaiból egy 8,5 km-es, 500 m. szintkülönbségű körpályát alakítottak ki, indulás-érkezés a telepen. A pontok kiszervezésére húsz percet kaptunk, a megadott versenydőt pedig 214 percen határozták meg.

Az első versenyző nyolc órakor rajtolt. Akkor még csak havaseső esett, de mire én – aki később indultam – a pálya negyedéhez értem, már keményen havazott, és a köd miatt a látótávolság nagyon lecsökkent. A teljesen nyílt terepen alig volt tájékozódásra használható támpont, de a ködben azok is nehezen voltak láthatók. A telep feletti hegyhát tetején levő hatalmas kereszt időnként kikibukkant a ködből némi támpontot adva a tájékozódásban. Teljesen az iránytűdre voltál utalva, de azt is gyakran kellett melegíteni, mert a hidegben az olaj besűrűsödött s a tű nem mozgott.

Szerencsémre, induláskor – látva a rossz időt – az anorákom zsebébe betettem egy pár zoknit, amit a mármár viharos erejű hóesésben kesztyűként tudtam használni.

Utólag kielemezve a versenyeken történeteket, szégyenkezve kellett bevallanom, hogy a versenyszellem, a mindenképpen győzni akarás annyira elvakította a gondolkodásomat, hogy a pálya közepéig fel sem fogtam: itt most túlélésről van szó, nem győzelemről. Még azt is kiszámoltam, hogy ha érinteni akarom a völgyben levő négy ellenőrző pontot, akkor a nagy hó miatt nem tudom majd időben kimászni a többszáz méternyi szintet és kifutok a versenydőből. Már pedig itt most csak úgy lehet nyerni, ha nem léped túl a megadott időt.

Közben a ködből kirajzolódik fő ellenfelem Schuller Flóri alakja. Mielőtt észrevettem volna, a hátamögé kerültem, mintha a völgyből jöttem volna fel. Megállít.

– Hogy vagy? – kérdi. – Jól – válaszolom, most jövök a völgyből, megvan minden pont, megyek az érkezés felé.

Flóri nem szól semmit, csak szalad le a völgybe és én már biztosan tudom, hogy most én győztem.

Átkozott versenyszellem, egy életre furdalna a lelkiismeret, ha nem tért volna vissza a völgyből. Őt azonban kemény fából faragták, és a németes nevelés is megtette hatását. Három óra múlva, immár a tragédia tudatában, boldogan ismertem fel a betámolygó, félig megfagyott hóemberben.

Egyetlen mentségem a fentiekre, hogy sziklamászó koromban több téli túrán vettem részt, sokszor meglehetősen extrém körülmények között, és ezért természetesnek vettem a ködöt és a hóvihart, hisz ennek is megvan a maga varázsa.

Közben pedig rendesen átfáztam, gyorsítanom kellett, hogy kimelegedjek, de az immár félméteresre nőtt hóban ez ugyancsak fárasztónak bizonyult.

Nagy szerencsém volt a két évvel azelőtti sítáborral. Emlékeimben még ott volt a terep képe: a völgyekből felfutó erdőfoltok szélei, néhány szikla, a sílift oszlopai, a Naposrét (Poiana Soarelui) esztenája stb. A köd miatt így viszonylag keveset tévedtem, nagyjából tartani tudtam a pálya irányát, és még mindig a győzelem esélye lebegett a szemem előtt.

Az átázott anorák viszont jégpáncélként nehezedett rám, és egyedül csak a széltől védett, meleget már nem adott. Az esztenához érve úgy döntöttem, hogy bemegyek, hátha ott megmelegedhetek egy kicsit. De se tűz, se ember, csak három tehén feküdt a szalmán, egymáshoz bújva. Körülnéztem, hátha találok egy subát vagy pokrócot, de semmi. Maradtak a tehének. Elnézést kértem a hölgyektől, de én jobban fáztam mind ők s ezért befeküdtem közéjük arrébb nyomkodva az egyik szélsőt. Úgy láttam sikerem volt, mert békésen melegítették a bepofátlankodott 183 centi magas jégcsapot. Figyelnem kellett az órámat, nehogy a jó melegben elpilledjek, s veszélybe

kerüljön a győzelem. (Még mindig ez lebegett a szemem előtt!)

Kilépve az esztenából néhány versenyzővel találkozom, a közeli ponthoz igyekeznek. Számomra megkezdődött a kínlódás visszafele. A hó most már a szemembe csapott, a látótávolság tíz méter alá csökkent. Egy darabig nyomok rajzolódtak ki a hóban, aztán a vihar elfújta. Leszedtem a közelben levő három pontot, s a biztonság kedvéért visszamentem az esztenához, hogy onnan induljak haza. Nem tudom miért, de az ismerős esztene látványa némi biztonságérzetet adott. Még száz métert sem haladtam, amikor valamiben megbotlottam és hasra estem. Egy megfagyott kutya volt, a nagy hóban nem vettem észre. Kezdenek balsejtelmek gyötörni, de csak egy pillanatra, talán a szokatlan látványtól. Addig nem láttam fagyott kutyát. Aztán egy futó ember körvonalait pillantom meg. – Paula, állj meg, ne menj tovább! Semmi válasz, fut tovább. Ez a lány szívósabb a fiuknál.

Fagyott kezeimmal sikerült egy általános irányt vennem a vizes térképről a menedékház felé. De ha még használni akarom őket, akkor muszáj levenni a jéggé dermedt zoknikat, a tenyereket hóval erősen egymáshoz dörzsölni s közben káromkodni a fájdalomtól. Ázott, használhatatlan térképet a farzsebbe, megmelegített kezeimet zsebre dugva indulok tovább. De alig látok, a hó a szemembe csap, a nyomok percek alatt eltűnnek. Egyszerre nagyon elhagyatottnak érzem magam. Most először érzek szorongást, de muszáj sietni. Itt a baloldali szikla mellett az erdőszélen van egy ellenőrző pont. Oda még mindenképpen el kell jutnom. És meg is van a bizalomgerjesztő piros-fehér tábla.

– Mégiscsak értek a tájékozódáshoz, nem történhetik semmi bajom, csak megijedtem a fagyott kutyától – próbálom elhessegetni szorongásomat.

Hirtelen, mintha ritkult volna a köd. Három alakot látok úgy harminc méterre, egy oldallábra mennek fel. Intenek nekem, menjek velük. Nem tudom kik lehetnek, de intek, hogy én előre megyek, be akarok érni időben. Tőlük tudom meg, hogy a versenybírók már kint vannak és keresik az eltévedt versenyzőket és valószínűleg félbeszakítják a versenyt. Aztán eltűntek a ködben.

Tudtam, hogy a lányokat utánunk indították, talán csak a kapitányok vannak már kint a pályán. Nálunk Ágnes volt a kapitány (Abban az időben az un. egyéni-csapat verseny volt divatban. Külön rangsorolták a „kapitányokat és a „szekundokat”, az összeredmény alapján pedig a csapatot.)

Aggódtam a lányokért. Én voltam a kolozsvári résztvevők között a legrégebbi, legtapasztaltabb versenyző, önkéntelenül is felelőséget éreztem irántuk. A fiukért kevésbé, hisz ők fiuk, erősek, szívósak. A lányok közül Ágnes volt a higgadtabb, a józanabb, aki ha látja mi van kint, biztosan visszatér. Kriszti viszont ambiciós, elindul, próbálkozik. És mi lesz, ha már túl messzire merészkedik? Próbál visszamenni, vagy megijed? Gyorsan-gyorsan tehát, toronyiránt az érkezésbe, nem szabad, hogy ő kikerüljön ebbe a hóviharba!

Vissza, de merre? Mindenütt egyforma sűrű fehérség. Néha derékig belecsúszom a hóba. Most már érzem a bajt. Egyre felfele kell mennem, fel a telep feletti hegyhátra. Még szerencse, hogy a szél mutatja az irányt, de hátha megváltozott az iránya – tört fel belőlem a kétely.

Nyomok a hóban, mellette vércseppek, követem. A nyomok már csak elvéve látszanak, elfújta az egyre erősödő szél. Ez jó jel, mert akkor már közel van a tető s mögötte a jó meleg menedékház. De hátha eltértem jobbra és akkor kiérek a Kishavas végtelen hosszú platójára – támadt fel bennem a rémület. Már nem is emlékszem, hogy néz ki, pedig negyedéven ott is szívtünk.

Mindegy, ki kell érnem a tetőre, hátha ott találok egy jelzőoszlopot. Reggel, amikor erre indultam, találtam is néhányat.

Aztán megpillantom Nelut, temesvári ellenfeletem. Nehezen vánszorgott, húzta a lábát, de ment egyenesen előre, egy jelzőoszlop irányába. A vércseppek őhozzá vezettek. A hóval befújt arc mond valamit románul. Orvosi kifejezés, nem értem. Kérem, segítsek, vagy tud menni egyedül? Kér valami édességet. Ekkor jut eszembe, hogy ott a farzsebemben az ázott térkép alatt az örökös rezerva-csokoládé. Lassan ment, ameddig fagyott ujjaim előkaparták. Közben megláttuk a menedékháztól kétszáz méterre levő útjelző-nyilat. Végre otthon vagyunk!

Előre rohanok. Jön szembe Mariana. – Megállj! Nem szabad kimenni a viharba, menj vissza, a fiuk se bírják! De ő csak Paula felől érdeklődik. Hiába, neki Paula a nagy riválisa, Paula a fiatal bukaresti lány a trónkövetelő. És, mielőtt megállíthattam volna, eltűnik a ködben.

Az ajtóból már integetnek, tapogatnak nem fagytam-e meg. Berontok a bírókhoz, Ágnes jön felém boldogan. – Hol van Kriszti, ugye nem ment ki? – De már elindult. Ágnes próbál megnyugtatni: szigorúan megparancsoltam neki, hogy csak a közelben levő pontot érintse és azonnal jöjjön vissza. Így, büntetőpontokkal, de versenyben maradnak.

Nem győz meg, leadom az ázott térképet és zsetonokat, és kirohanok a pont felé. Keresem, nincs. Szaladok más irányba, semmi. Vissza a menedékházba. Ott van, kedélyesen csacsog a bírókkal.

Istenem, de hülye vagyok, a sok izgalom elvette a józan eszemet, vagy a kimerültség játszik velem rémképesdit.

Már vetkőztetek, húzzák le a rámfagyott ruhát, szájamnál a forró teáscsésze. Végre melegben!

Körülnézek, mindenütt száradó ruhák és ideges emberek. Számolják, ki hiányzik, és az idő teltével ránk ül a döbbenet: itt a küzdelem már nem az eredményekért folyik, hanem az életért. Sok még a hiányzó és nagyon hideg van odakint.

Mentőcsapatokat szerveznek azokból, akiknek már van száraz ruhája. A mentésbe bekapcsolódott a telep személyzete is. Ők ismerik legjobban a környéket. Ahogy eltűnnek a ködben, újra reménykedni kezdünk, hátha sikerrel járnak és behozzák a hiányzókat.

Végre megszáradt a ruhám, indulhatok a következő csapattal. Már nagyon mehetnékem volt, hisz a mi csapatunkból is többen hiányoztak. Csatárláncot állítottunk fel, egymástól látótávolságra, és folyton kiabáltunk. A nagy ködben ez az egész olyan ijesztőnek tűnt, de lehet, hogy csak a rossz idegállapotunk rémítette meg képzeletünket. Elég nagy területet bejártunk, közben a sűrű havazástól és a nedves ködtől ismét teljesen eláztunk. Irány vissza, eredménytelenül. (Hasonlóképp járt az a mentőcsapat is, amelyik az egyik bukaresti versenyzőért indult. Őt Mariana a sífelvonó egyik oszlopánál látta a földre esve, de nem volt ereje hazavonszolni.)

Éppen a vizes holmit tettem ki száradni, amikor boldogan jelentik, hogy újabb négy versenyző érkezett, köztük kettő kolozsvári. Ez a jó hír egy kicsit felvidította az amúgy nyomott hangulatot.

A rendezőbizottság újra átvizsgálta a résztvevők névjegyzékét. Már kezd esteledni, de még tízen hiányoznak. És még mindig nem jött vissza az egyik pályakitűző, Cîrje Adrian sem.

Folytonos ruhaszárítás, közben evés és egy kis pihenés, majd sötétedés előtt még egy mentőakció. Eredmény semmi. Közben kiderül, hogy a mentésben résztvevő személyzet közül is hárman hiányoznak. És ami minket leginkább megrémít, hogy hiányzik Gyuri. Vajon

hol lehet, mi történhetett vele? Erős fiú, hátha lehúzott a völgybe és valamelyik faluba került. Holnap majd onnan fog telefonálni. Így próbáltuk tartani egymásban a reményt, de magunkban szorongtunk, tartva a legrosszabttól. De másnap reggel Gyuri nem telefonált. Ahogy bekaptuk a reggelinket, kezdődött az újabb mentőakció. A hóréteg vastagsága viszont néhol meghaladta már az egy métert, a szél ereje és a köd sűrűsége pedig nem csökkent. Kiabálás, füttyülés, hódagasztás, és ez az idegesítő tejfehér ködfüggöny, néhány méterre az orrod előtt. Már éppen készültünk volna visszafordulni, amikor úgy tűnt, mintha valami sötét mozogna a hóban. Hol felugrik, hol eltűnik. Hisz ez egy kutya. És hogy kerül ide? De már látszik mögötte egy nagydarab ember is, utána pedig három kisebb. Már rohanok feléjük, ordítok a többieknek.

És ott van köztük Gyuri! Ha létezik igazi, önfelelt boldogság, akkor az ott lebegett a méteres hó felett, szétoszlatva ködöt, szorongást, félelmet, rémületet, mindent. Hát persze, hogy ölelgettük, tapogattuk, mintha azt vizsgálnánk épségben van-e mindene. Ő pedig mindeme aggodalmainkra, a rá jellemző nyugodt, megfontolt, kissé tanítóbáccsis hangnemben csak annyit választott: - Csak nem képzelitek, hogy egy Horváti olyan könnyen feladja?!

Irány a menedékház. Közben megtudjuk, hogy egy esztenán meghúzódva töltötték az éjszakát, és a kutya után baktató nagydarab juhászember vezette vissza őket.

Délutánra elült a vihar, az idő kitisztult. Indulni kellett, másnap munkanap, és a hegy lábánál vár a kisbusz. Szomorú búcsúzkodás. Kevés szó, egy-egy ölelés. Nekem legjobban Tina eltűnése fáj. Minden verseny után viccelődve búcsúztunk. Most nagyon hiányzik ez a kedves, mindig mosolygós temesvári barát.

Lehajtott fővel, magunkba süppedve indulunk lefele. Az erdő borzalmas állapotban volt. Mindenütt

letört ágak, kidőlt fák. Rossz hangulatunkhoz ez a látvány igazán nem hiányzott.

A máskor oly vidám kis csapat most szótlanul, gondolataiba mélyedve utazta végig a Borlova-Kolozsvár útvonalat. Egyedül annak örültünk, – de annak nagyon – hogy a létszám teljes, Gyuri is velünk van!

Amit utólag tudtunk meg...

Jóval a rendszerváltás után került elő annak a nyomozásnak a jegyzőkönyve, melyet a hivatalos szervek végeztek a tragédia utáni napokban*.

Az ott leírtak szerint a rendezők már május 29-én este értesítették a történekről a rajoni pártszervezetet, az állambiztonsági szerveket, a miliciát, valamint a karánsebesi katonai egységet, segítséget kérve a mentéshez.

Az első segítség másnap este érkezett: tizenöt sportoló, Bánát-megye néptanácsa egyik alelnökének vezetésével. Június elsején átvizsgálták a környező esztenákat, kalibákat, keresve az esetleges túlélőket. Légi erősítés is érkezett: az Aviasan egyik gépe óránként körözött a terület fölött, és délután már egy helikopter is beállt a keresésbe. Sikertelenül.

Június másodikán folytatódott a keresés öt nándorhegyi (Oșelul Roșu) hegymászó segítségével, majd fémdetektoros keresőkkel a katonaság is megjelent. Közben az idő teljesen kitisztult, június lévén hirtelen olvadni kezdett a hatalmas hótömeg. Sorra előkerültek a holttestek:

Păcuraru Mircea, Săucan Augustin (mindketten Temesvárról), Petrea Gheorghe (Nándorhegy), Voicu Tudor (Pitești), Gonțea Eugen (Brassó), Dițescu Gheorghe

* Lásd. File de istorie din „sportul pădurilor” București 2007 .

(Strehaia), Corsei Mihai (Craiova).

A pályakitűző Cârje Adrian nem került elő. Csak a térkép-tartóját és az iránytűjét találták meg, hatszáz méterre a menedékháztól.

A sors kegyetlen fintora, hogy a holttesteket a menedékháztól számított egykilométeres körzetben találták meg. Mindannyian már nagyon közel voltak.

A vizsgálat során kiderült, hogy – amint általában történni szokott – sok apró tényező, hiányosság vezetett a tragédiához:

-A hegyvidéki éghajlatnak nem megfelelő ruházat. (Egyesek rövid nadrágban és tornacipőben indultak el.)

-A sportolók hiányos felkészítése. (Rossz látási viszonyok között egyedül az iránytű használata biztosíthatja a célba érést. Ennek ellenére a megtalált versenyzők közül többenél is az iránytű nem a csuklóra kötve, hanem a zsebükben volt.)

-A hiányos meteorológiai előrejelzés.

-Az erős hang és fényjelzés hiánya. (A sziréna a menedékház pincéjében porosodott szétszerelt állapotban, a plató legmagasabb pontján álló keresztre tervezett nagyteljesítményű ködlámpa felszerelése pedig egyre halasztozott.)

-A hegyimentő szolgálat hiánya egy üdülőtelepen.

-A versenyterepet átszelő turistajelzés hibás kivitelezése. (A nagykiterjedésű nyílt terepen összesen két jelzőoszlop volt, a jelek többi részét a nagyobb kövekre festették. Ezeket a nagy hó eltakarta.)

Sajnos, mindig egy tragédiának kell történnie ahhoz, hogy felfigyeljünk, felfigyeljenek ezekre az aprónak tűnő, de nagyon fontos dolgokra.

Az egykori eseményekre való ezen emlékezés legyen intő jel: legyünk elővigyázatosak, hogy soha ne történhessen olyan tragédia, mint 1966-ban a Kishavason.

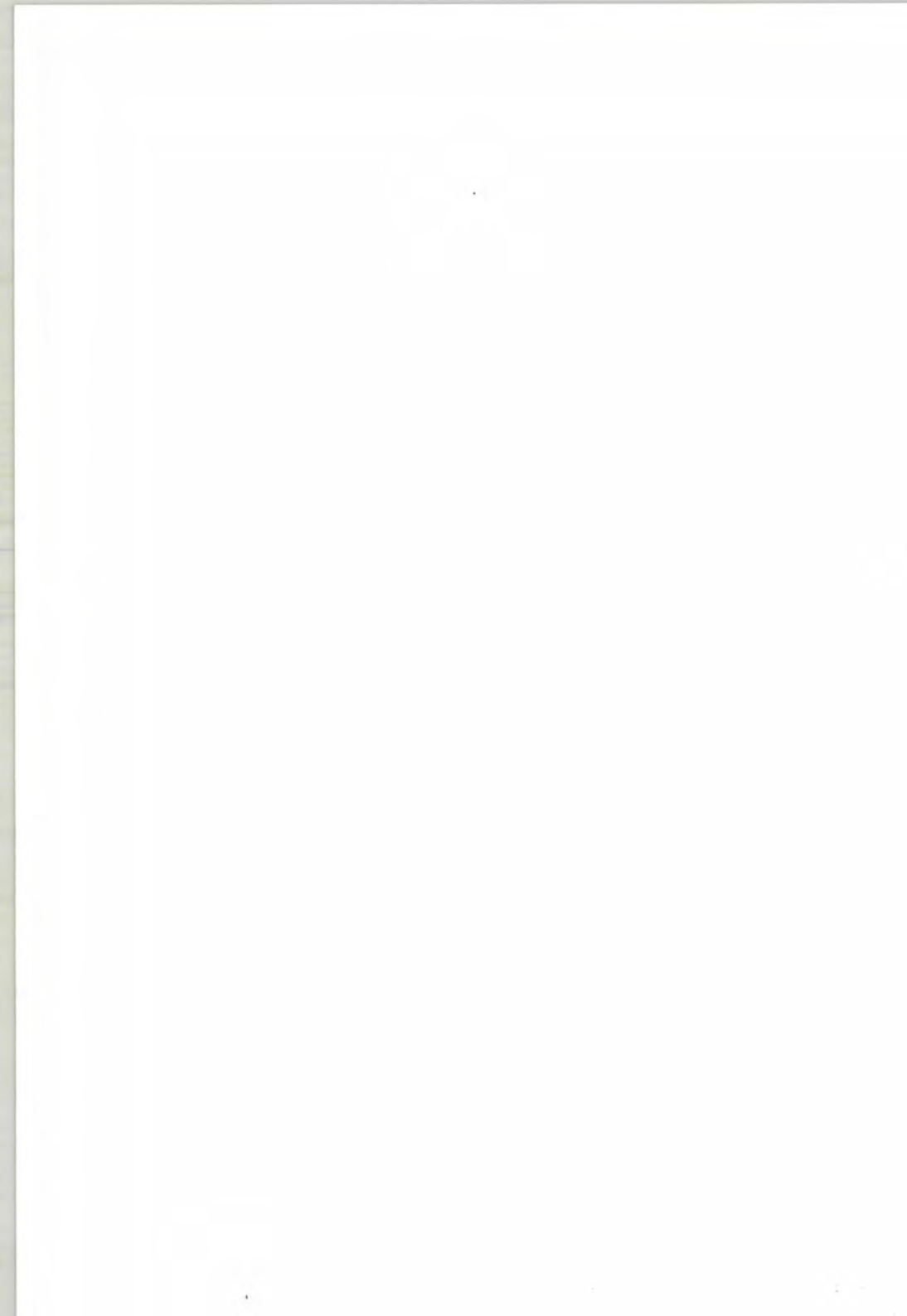
Melléklet.

Az emlékezésben keresztnévükön szereplő sporttársak teljes neve:

- *Ágnes* – Ferenc Ágnes
- *Krisztina* – Friedmann (most Simon) Krisztina
- *Sanyi bácsi* – Marton Sándor
- *Miklós tanár úr* – Szalay Miklós
- *Gyuri* – Horváti György
- *Gabi* – Simon Gábor
- *Jocó* – Jankó József
- *Paula* – Chiurlea Paula
- *Nelu* – Comșulea Cornel
- *Mariana* – Abrudan Mariana
- *Tina* – Săucan Adrian

Az 1966 május végén, a Kishavason megrendezett Electromotor Kupa volt a tájékozási versenyek történetének legtragikusabb eseménye.

Egy túlélő emlékeinek közreadásával szeretnénk felidézni, és napjaink tájfutóival megismertetni az akkor történeteket.

Aki emlékezik: László F. Csaba